

Η ενασχόληση με το παρελθόν είναι κάτι επικίνδυνο;

Ο ιστορικός και οι υπαρξιακές στάσεις του

Ο εξόριστος (Θουκυδίδης)

Ο εμπειρογνώμονας

Με τον ισχυρό=«αληθές
είναι το πραγματικό»
(Hegel)

θετικισμός

Ο παντεπόπτης και ο δίκαιος

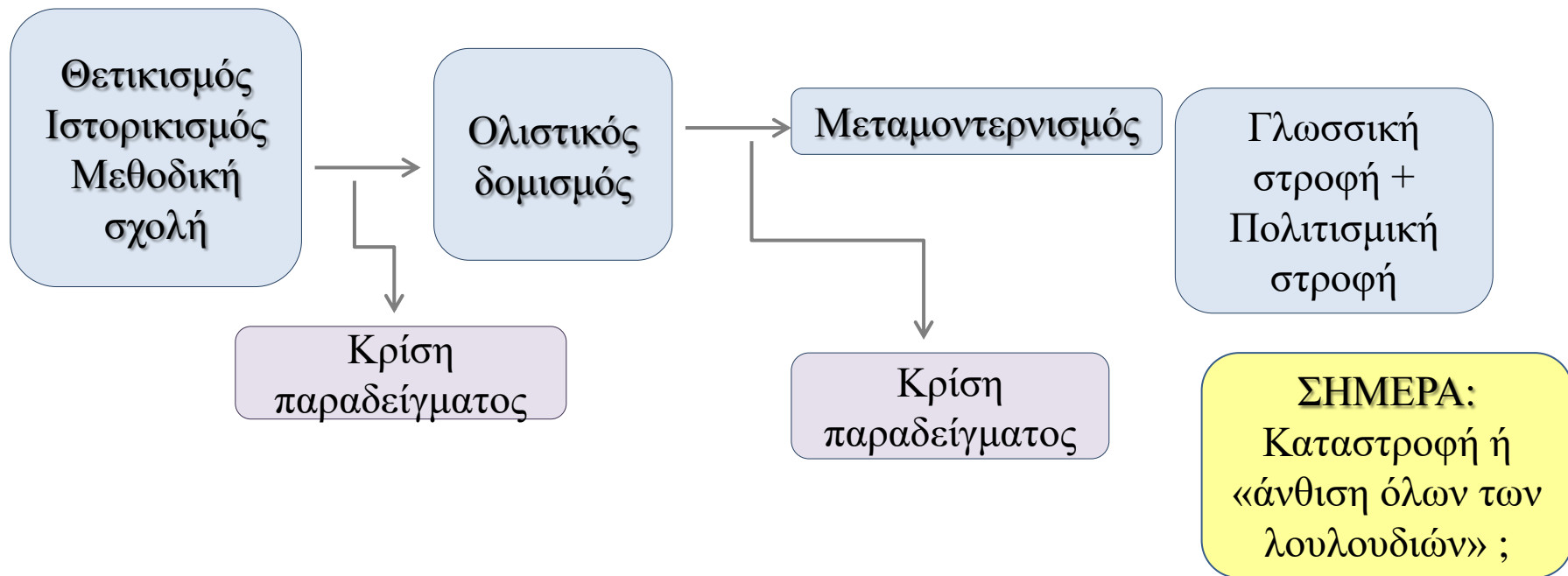
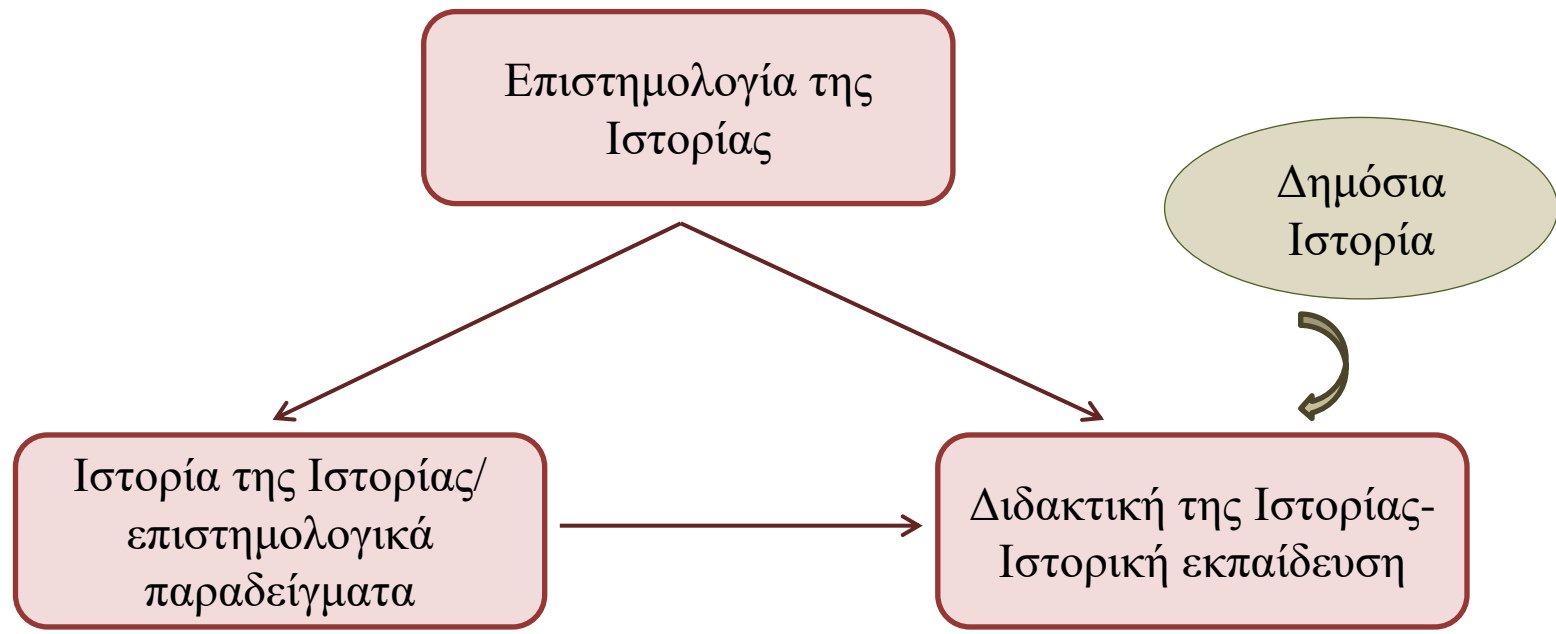
↳ ολισμός, δομισμός
↳ οι πολλαπλές συνδυαστικές γωνίες

Με τον ηττημένο και το θύμα

- μαρξική ιστοριογραφία
- Subaltern Studies
- «Η Ιστορία από τα κάτω»
- Η προσέγγιση του Reinhart Koselleck

ο ακτιβιστής

= έμφαση στην
υπεράσπιση της
ταυτότητας μιας
διωκόμενης
ομάδας

Θετικισμός-Ιστορικισμός-Μεθοδική Σχολή

αποκλειστικά
εθνική ιστορία

ιστορία των
γεγονότων

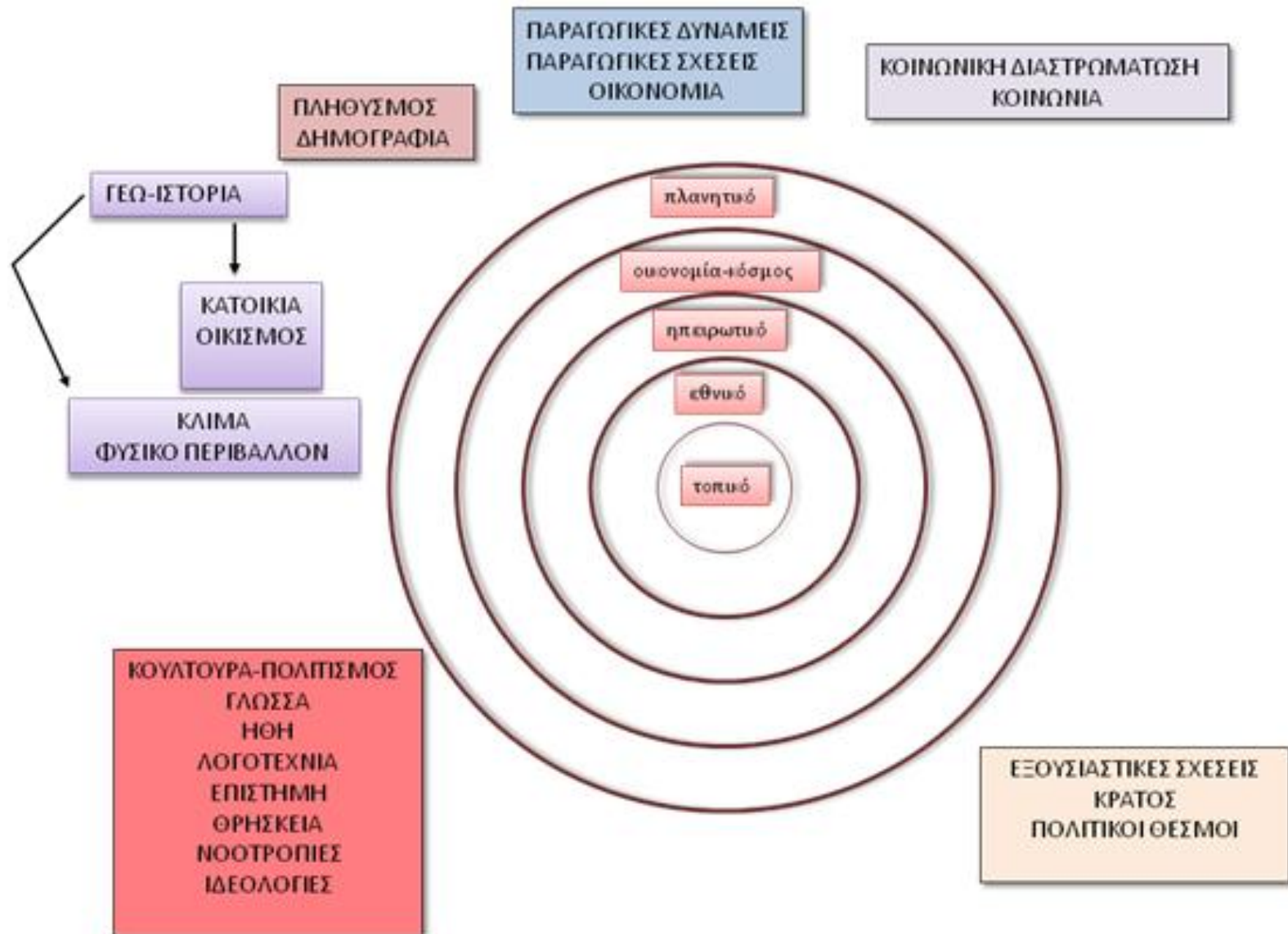
πολιτικο-
διπλωματική
+στρατιωτική
ιστορία

ιστορία των
επιτευγμάτων και
όχι και των
«σκοτεινών πτυχών»

ιστορία των
«μεγάλων ανδρών»

ιστορία του
ιδιογραφικού και
ανεπανάληπτου
γεγονότος

Το ολιστικό-δομικό μοντέλο

1) συμβατικό θετικιστικο-εμπειρικό πρότυπο

- που συνδέεται οργανικά με την ακαδημαϊκή θεσμοποίηση και την επιστημονικοποίηση της ιστορίας ως περιγεγραμμένου επιστημονικού πεδίου

κύρια γνωρίσματα :

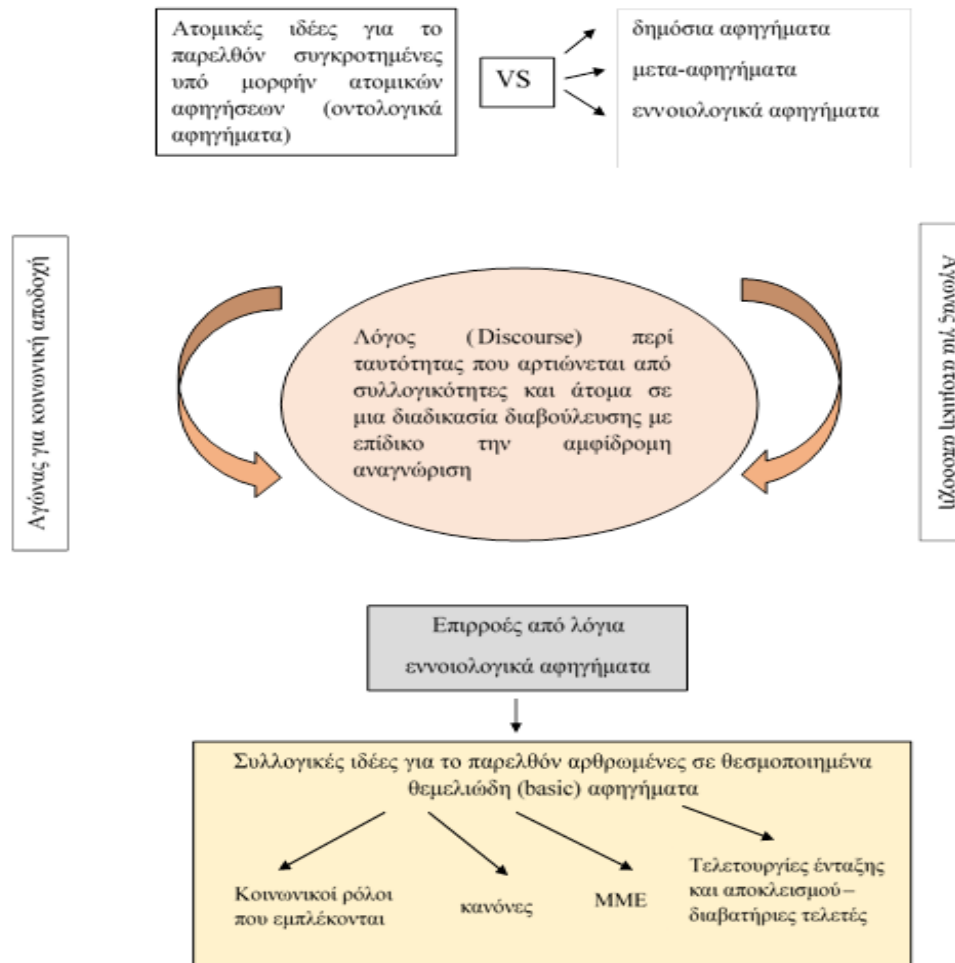
- α) η αντίληψη της ιστορικής γραφής ως «ανοικτού παραθύρου», υπό την έννοια της αδιαμεσολάβητης πρόσβασης στο παρελθόν ή του κατόπτρου της ιστορικής πραγματικότητας,
- β) η εξαντικειμενίκευση του ιστορικού λόγου με την προσφυγή στην πολλαπλά σημαίνουσα ρητορική τεχνική της χρήσης του τρίτου προσώπου, που παραπέμπει υπόρρητα στην καταστατική επιστημολογική διάκριση υποκειμένου και αντικειμένου της γνώσης και άρα στην αδιαφορία για το χωροχρονικό πλαίσιο και τις επιστημολογικές συντεταγμένες της ιστορικής έρευνας,
- γ) η θρησκευτική σχεδόν προσήλωση στις πρωτογενείς πηγές και η πιστή αναπαραγωγή του λόγου τους και
- δ) η αποσιώπηση των εκ των πραγμάτων πληθυντικών «φωνών» του παρελθόντος.

2) πρότυπο του ριζικού κονστρουκτιβισμού

✓ Με την αποδοχή του οποίου τίθεται σε αμφισβήτηση η αναφορική λειτουργία της ιστορικής γνώσης και υπερθεματίζεται η μυθοπλαστική διάσταση της ιστορικής αναπαράστασης και ερμηνείας (*H. White, F. Ankersmitt, K. Jenkins*).

- Σε αυτή την περίπτωση, η ιστορική γραφή λειτουργεί, σύμφωνα με τον *LaCapra*, σαν ένα «κλειστό παράθυρο», που προφανώς δεν επιτρέπει την άμεση πρόσβαση στο παρελθόν, αλλά το μόνο που αντανακλά είναι το παραμορφωμένο είδωλο των αναχρονιστικών προβολών του ίδιου του δημιουργού της, του ιστορικού, ο οποίος, όσο κι αν το επιθυμεί, δεν μπορεί να υπερβεί τον κλειστό ορίζοντα της ιστορικότητάς του.

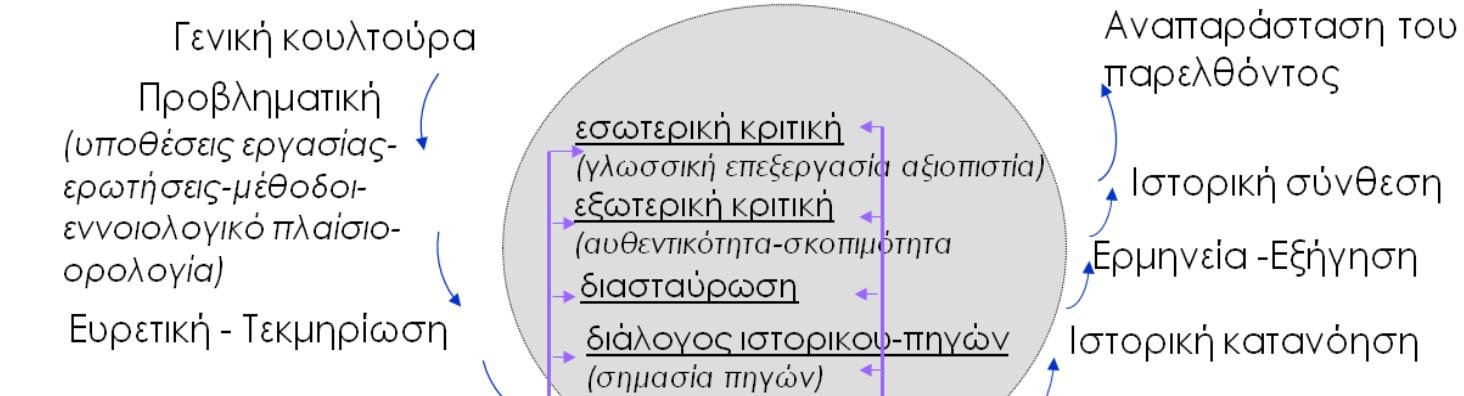
Το σύστημα της Δημόσιας Ιστορίας

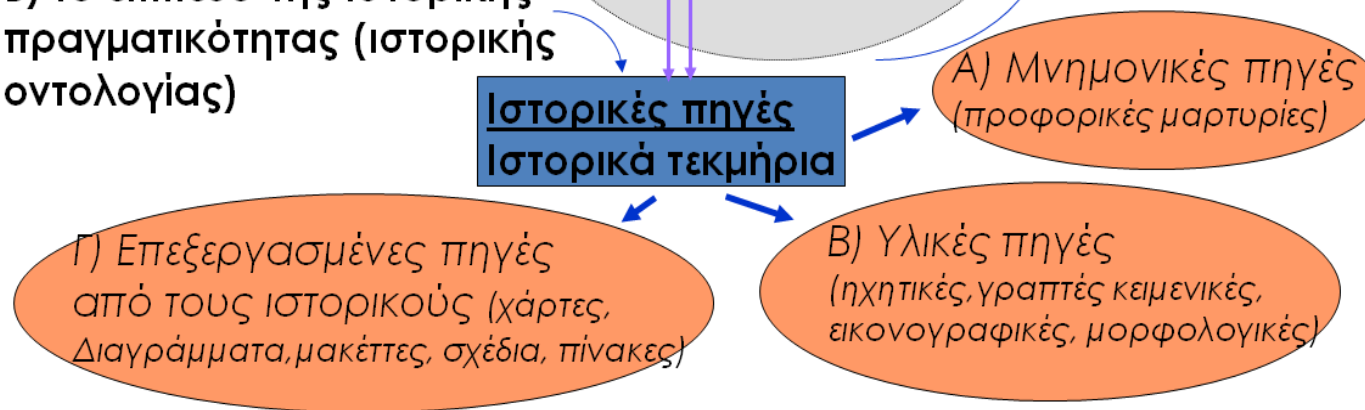
Πηγή: Marko Demantowsky, «What is Public History» στο: Marko Demantowsky (ed.), *Public History and School International Perspectives*, De Gruyter Oldenbourg, 2019, 3-37.

Στάδια ιστοριογραφικής έρευνας

A) Το επίπεδο της προσωπικότητας του ιστορικού

B) Το επίπεδο της ιστορικής πραγματικότητας (ιστορικής οντολογίας)

Επιστημολογικοί και ιστοριογραφικοί αναπροσανατολισμοί. Ενδεικτικές τομές στην βιβλιογραφία κατά την αποτίμηση του ιστοριογραφικού μεταμοντερνισμού

- ✓ Τα ιστορικά γεγονότα είναι αποσπασματικά και ασυνεχή εάν δεν ενταχθούν από τον ιστορικό σε πλοκές-ιστορίες που χαρακτηρίζονται από νοηματική ακολουθία.
- ✓ Η αιτιακή ακολουθία κατασκευάζεται εκ των υστέρων από τους ιστορικούς, ενώ οι ίδιοι οι δρώντες δεν έχουν προφανώς επίγνωση της αιτιακής αλυσίδας. Έχουν επίγνωση μόνο της χρονικής διαδοχής.
- ✓ Αυτό σημαίνει ότι η ιστορική ερμηνεία δεν μπορεί παρά να είναι λελογισμένα αναδρομική, δεδομένου ότι παραπέμπει σε μια συγκεκριμένη ερμηνευτική προοπτική που δεν μπορεί να λάβει σάρκα και οστά παρά μόνο εάν το ιστορικό γεγονός έχει ολοκληρωθεί και έχουν καταγραφεί οι συνέπειές του.
- ✓ Αυτή όμως η αναδρομικότητα δεν αναιρεί την επιστημονικότητα της ιστορικής προσέγγισης εφόσον εξισορροπείται από τη δεοντολογική αρχή της διωποκειμενικής συναίνεσης και του κριτικού αναστοχασμού.

Στάδια προσέγγισης

1. Κλίμακα παρατήρησης

- α. τοπικό επίπεδο
- β. εθνικό-κρατικό επίπεδο
- γ. πολιτισμός / πολιτισμοί
- δ. οικουμενικότητα

2. Η ανάδειξη των τοπικών συμφραζομένων

ταυτοποίηση των τόπων - αναγνώριση της ιδιαιτερότητάς τους

ιστορικοποίηση των τόπων

3. Ερμηνεία της σημασίας του χώρου στα ιστορικά δρώμενα

I.

α) πιθανολογική ερμηνεία (επιλογή αιτίων)

β) αιτιοκρατική ερμηνεία (καθοριστικό αίτιο)

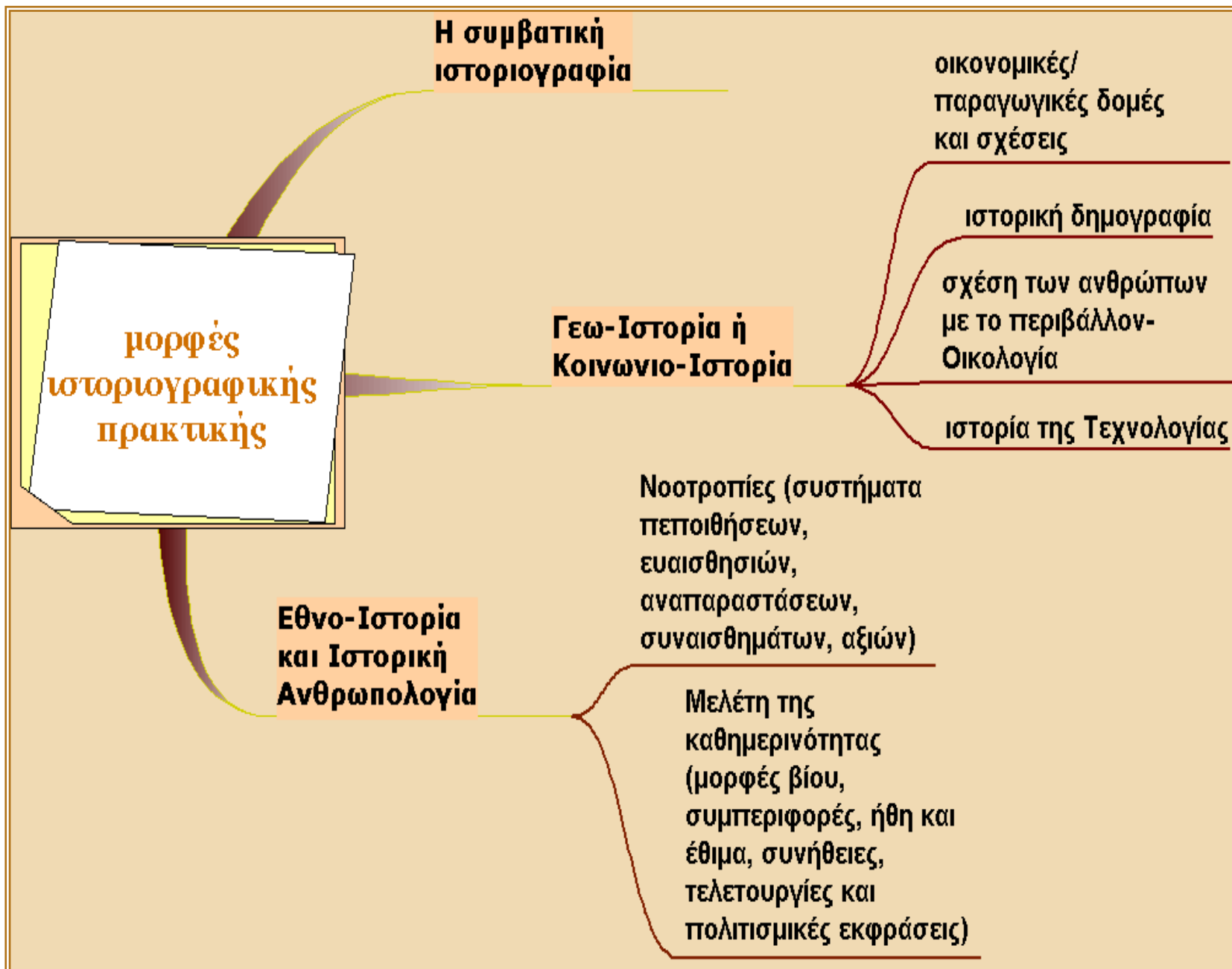
γ) λειτουργιστική ερμηνεία

II

Ανάλυση των χωρο-χρονικών συμφραζομένων σε μια διαλεκτική συνάρθρωση

III

Διαπίστωση της αιτιώδους συνάφειας του χώρου και του χρόνου με τα ιστορικά γεγονότα και φαινόμενα

HAYDEN WHITE: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΜΟΡΦΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

**Το ιστοριογραφικό έργο
καθορίζεται από:**

→ δεδομένα / συμβάντα / γεγονότα

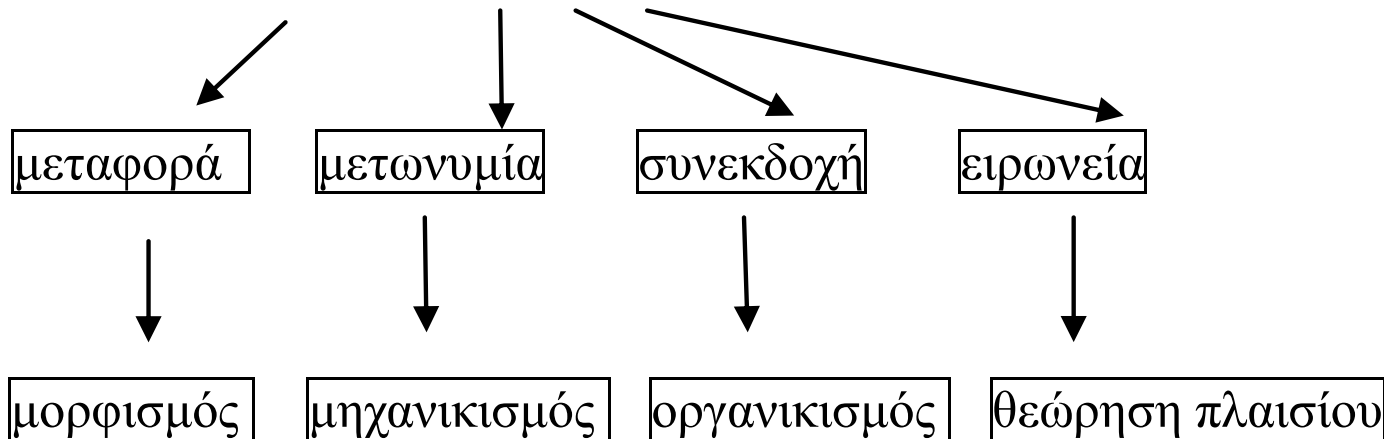
← μεθοδολογικά / ερμηνευτικά εργαλεία ιστορικού

→ αφήγηση και προβληματική συγγραφέα

Μετα-ιστορικό στοιχείο = λανθάνων αλλά καθοριστικός παράγοντας	
I. Πλοκή	II. Επιχειρηματολογία
<ol style="list-style-type: none"> 1) <i>Ρομαντική</i> (= πάλη Καλού vs Κακού/ επικράτηση Καλού) 2) <i>Κωμωδία</i> (συμβιβασμός με το υπάρχον, συντηρητική πρόσδεση στην πραγματικότητα) 3) <i>Τραγωδία</i> (ανυπέρβλητη σύγκρουση εγώ και κόσμου ή Καλού - Κακού) 4) <i>Σάτιρα</i> (σχετικισμός - ειρωνική αποδοχή του υπάρχοντος και έμμεση αποδοκιμασία του) 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Μορφισμός</i> (σειρά ανεπανάληπτων ιδιογραφικών γεγονότων) • <i>Οργανικισμός</i> (ένταξη του μεμονωμένου στο γενικό) • <i>Μηχανικισμός</i> (εύρεση ιστορικών νόμων, υπαγωγή σε νομοτέλειες) • <i>Θεώρηση πλαισίου</i> (γεγονότα + φορείς δράσης = ιστορία ως κυματοειδής κίνηση)
III. Ιδεολογική τάση ή κοσμοθεώρηση	
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Συντηρητισμός</i> • <i>Φιλελευθερισμός</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ριζοσπαστισμός</i> • <i>Αναρχισμός</i>

ΣΧΕΣΕΙΣ

- Μετα-ιστορικό στοιχείο = πλοκή + επιχειρηματολογία + ιδεολογία
- Πλοκή + επιχειρηματολογία + ιδεολογία = γλώσσα
- Μετα-ιστορικό στοιχείο = γλώσσα
- Γλώσσα σχήματα λόγου + ρητορικοί τρόποι

Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ HAYDEN WHITE

Επίπεδα ιστορικής εννοιολόγησης				
Αντιστοιχίες επιπέδων				
Χρονικό	Μύθος	Πλοκή	Επιχειρηματολογία	Ιδεολογία
(chronicle)	(story)	(mode of emplotment)	(mode of argument)	(mode of ideological implication)
		Ρομαντική πλοκή	Φορμαλιστική-Μορφική	Αναρχική
		Τραγική πλοκή	Μηχανιστική	Ριζοσπαστική
		Κωμική πλοκή	Οργανιστική	Συντηρητική
	πρωταρχικά στοιχεία: συγκέντρωση και επιλογή δεδομένων από ένα «χάος» πληροφοριών	Σατιρική πλοκή	Εγγραφή στο πλαίσιο αναφοράς (=contextualism)	Φιλελεύθερη
Χρονολογική εξέλιξη των δεδομένων	Ιεράρχηση δεδομένων			
τράπεζα ακατάτακτων και αταξινόμητων πληροφοριών	α) στοιχεία γένεσης			
ουδέτερη πληροφορία	β) στοιχεία μετάβασης			
	γ) στοιχεία κατάληξης			

Θεωρία και Επιστημολογία της Ιστορίας

Ιστορικό παρελθόν, το παρελθόν όπως το ανακατασκευάζουν ακολουθώντας συγκεκριμένη μεθοδολογία οι ιστορικοί

Πρακτικό παρελθόν, το παρελθόν των ιδεολογιών, των συλλογικών μύθων, της καθημερινότητας, της βίωσης και των ατομικών συμφερόντων

Πραγματικό παρελθόν, ό,τι πραγματικά συνέβη

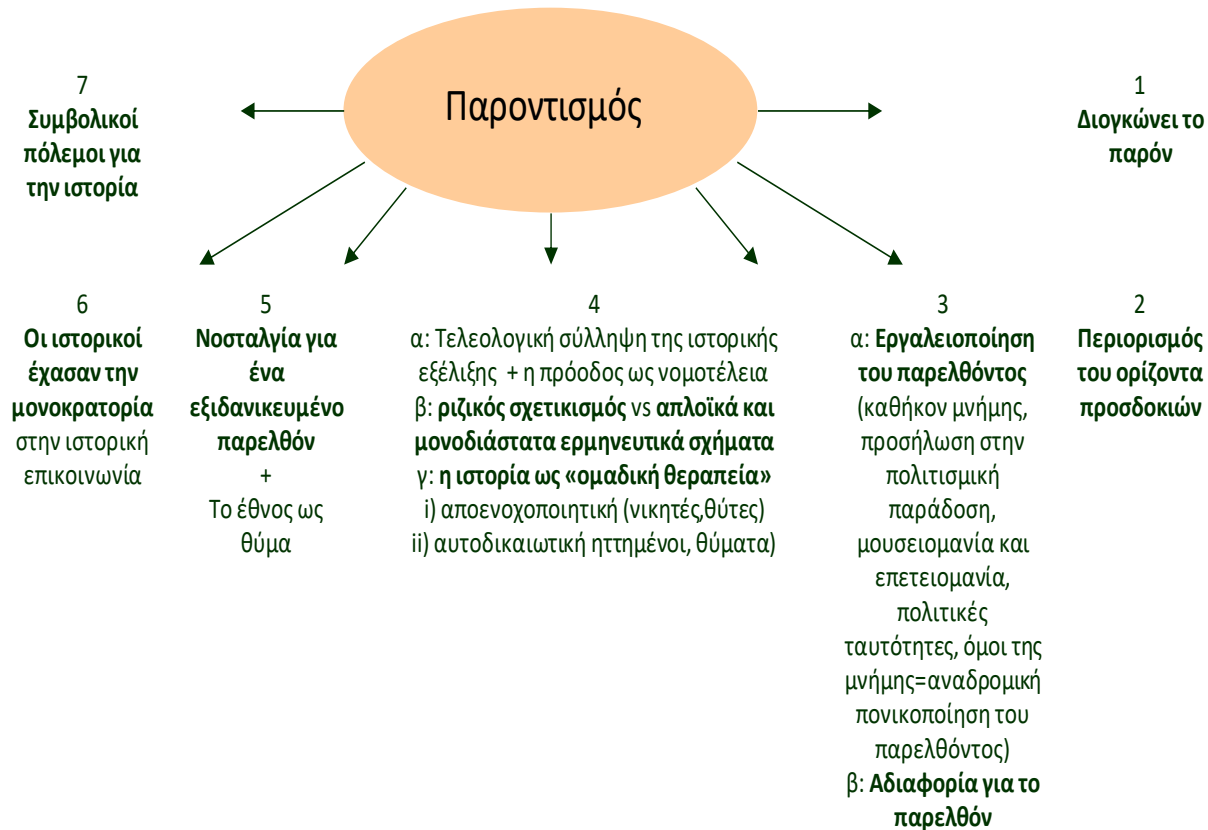
Μορφές παρελθόντος
Michael Oakeshott
Πραγματικό
Πρακτικό
Ιστορικό

Δομές χρονικότητας – εμπειρία του χρόνου
Reinhart Koselleck
Χώρος της εμπειρίας
Ορίζοντας προσδοκιών

Μορφές ιστορικής συνείδησης
Jörn Rüsen
Παραδοσιακή
Παραδειγματική
Κριτική
Γενετική

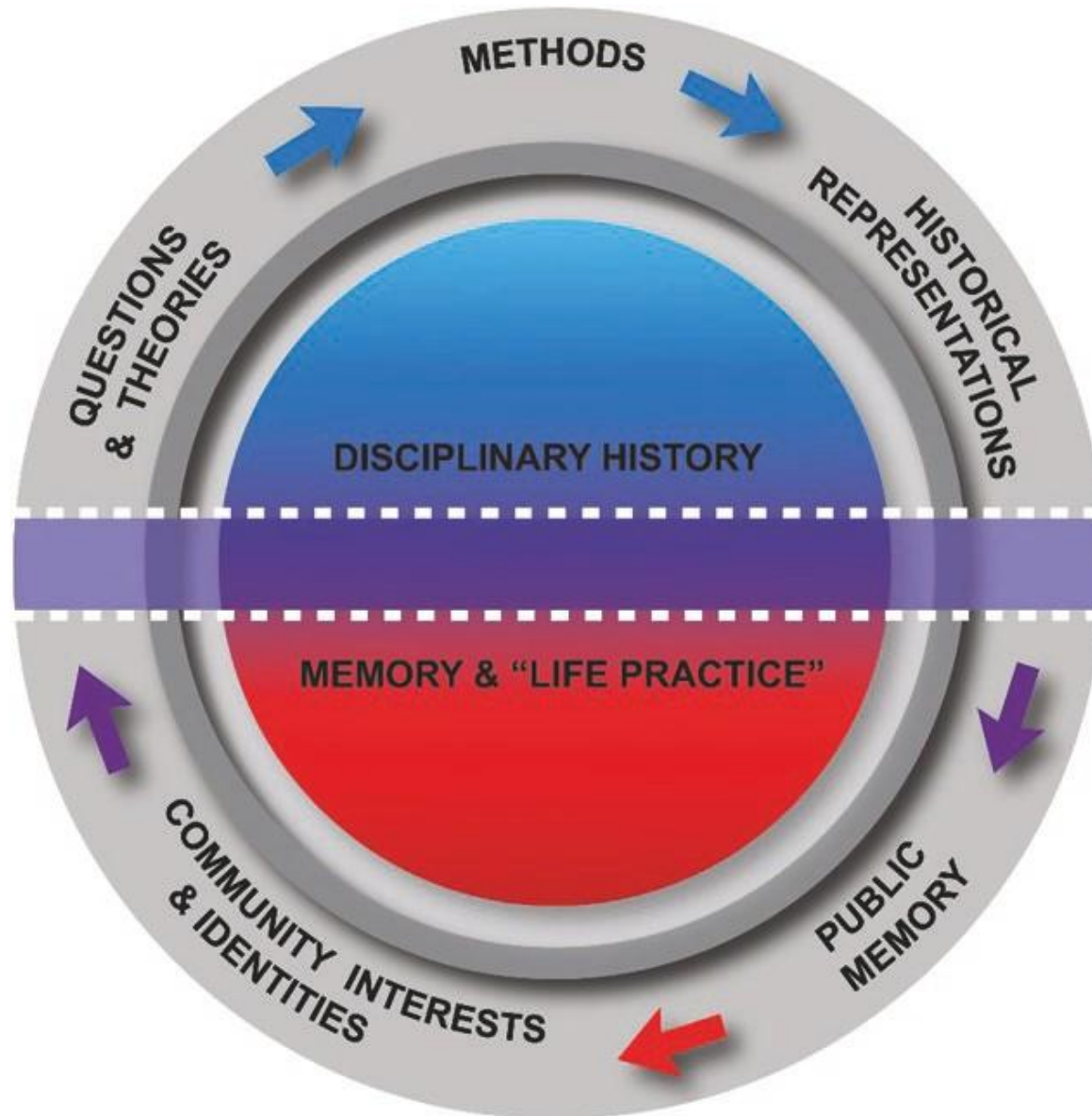
Καθεστώα ιστορικότητας
François Hartog
Παραδοσιακό
Νεωτερικό
Παροντισμός
1. συρρικνώνει τον ορίζοντα προσδοκιών
2. εργαλειοποιεί ή απωθεί το τραυματικό παρελθόν
3. διαστέλλει το παρόν που μοιάζει αιώνιο και ακίνητο («τέλος της Ιστορίας»)
4. ο χρόνος γίνεται χώρος

Καθεστώς ιστορικότητας (F. Hartog) – Μεταμοντέρνα Κατάσταση

<p>Μορφές ιστορικής συνείδησης, εμπειρίες του χρόνου και καθεστώτα ιστορικότητας</p>	<p>Χρονικές εμπειρίες του παρελθόντος – Μεταϊστορικές κατηγορίες για μια σημασιολογία του ιστορικού χρόνου</p>	<p>Καθεστώτα ιστορικότητας = οι διαφορετικοί τρόποι ύπαρξης στον χρόνο και νοηματοδότησής του = η πολλαπλότητα των μορφών εμπειρίας και αντίληψης του ιστορικού χρόνου</p>
<p>Jrn Rusen</p>	<p>Reinhart Koselleck</p>	<p>Francois Hartog</p>
<p>Παραδοσιακή Η χρονική βαθμίδα που έχει κανονιστική σημασία είναι το παρελθόν. Παρόν και μέλλον αναπαράγουν το παρελθόν (ψυχρές κοινωνίες). Το ιστορικό νόημα αντλείται από τον μύθο και την παράδοση.</p>	<p>Πεδίο εμπειρίας = το παρελθόν του παρελθόντος = η παρουσία του παρελθόντος στο εκάστοτε παρόν = το σύνολο των γεγονότων που έχοντας αφομοιωθεί αποτελούν ανάμνηση, αναφορά και παρακαταθήκη για μια κοινωνία</p>	<p>Παραδειγματικό = historia magistra vitae = καθοριστική η σημασία του παρελθόντος σε σχέση με το παρόν = παρελθοντοκεντρισμός</p>
<p>Παραδειγματική Η αναλλοίωτη ανθρώπινη φύση και η επαναληπτικότητα του ιστορικού χρόνου συνεπάγονται ότι η ιστορική γνώση είναι σε θέση να προλάβει την αέναη ανακύκλωση των δεινών. Η ιστορική γνώση φρονηματίζει και διδάσκει.</p>	<p>Ορίζοντας προσδοκιών = το μέλλον του εκάστοτε παρελθόντος = ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι του παρελθόντος νοηματοδοτούν (αναμένουν, προσδοκούν ή φοβούνται) το μέλλον τους</p>	<p>Νεωτερικό (1789-1968) = Μελλοντοκεντρισμός = υπέρβαση της κανονιστικότητας της παράδοσης > επιτάχυνση του ιστορικού χρόνου > απεξάρτηση του παρόντος από το παρελθόν > προοδοκεντρισμός > η ουτοπία της ριζικής αλλαγής</p>
<p>Κριτική Συγκρουσιακή- διπολική προσέγγιση του ιστορικού παρελθόντος στη συγχρονία</p>	<p>Το παρόν ενσαρκώνεται σε μια μορφή σχέσης μεταξύ πεδίου εμπειρίας και ορίζοντα προσδοκιών</p>	<p>Παροντισμός (1968-2008)</p>
<p>Γενετική Επίγνωση της πολλαπλότητας του χρόνου και της πολυπαραγοντικότητας της αιτιώδους ακολουθίας/πολυπρισματικότητα/αναγωγή σε ποικίλες ταυτότητες</p>		

Η «μήτρα» της σχέσης ιστορίας/μνήμης – ιστορικού/πρακτικού παρελθόντος (J. Rüsen + P. Seixas)

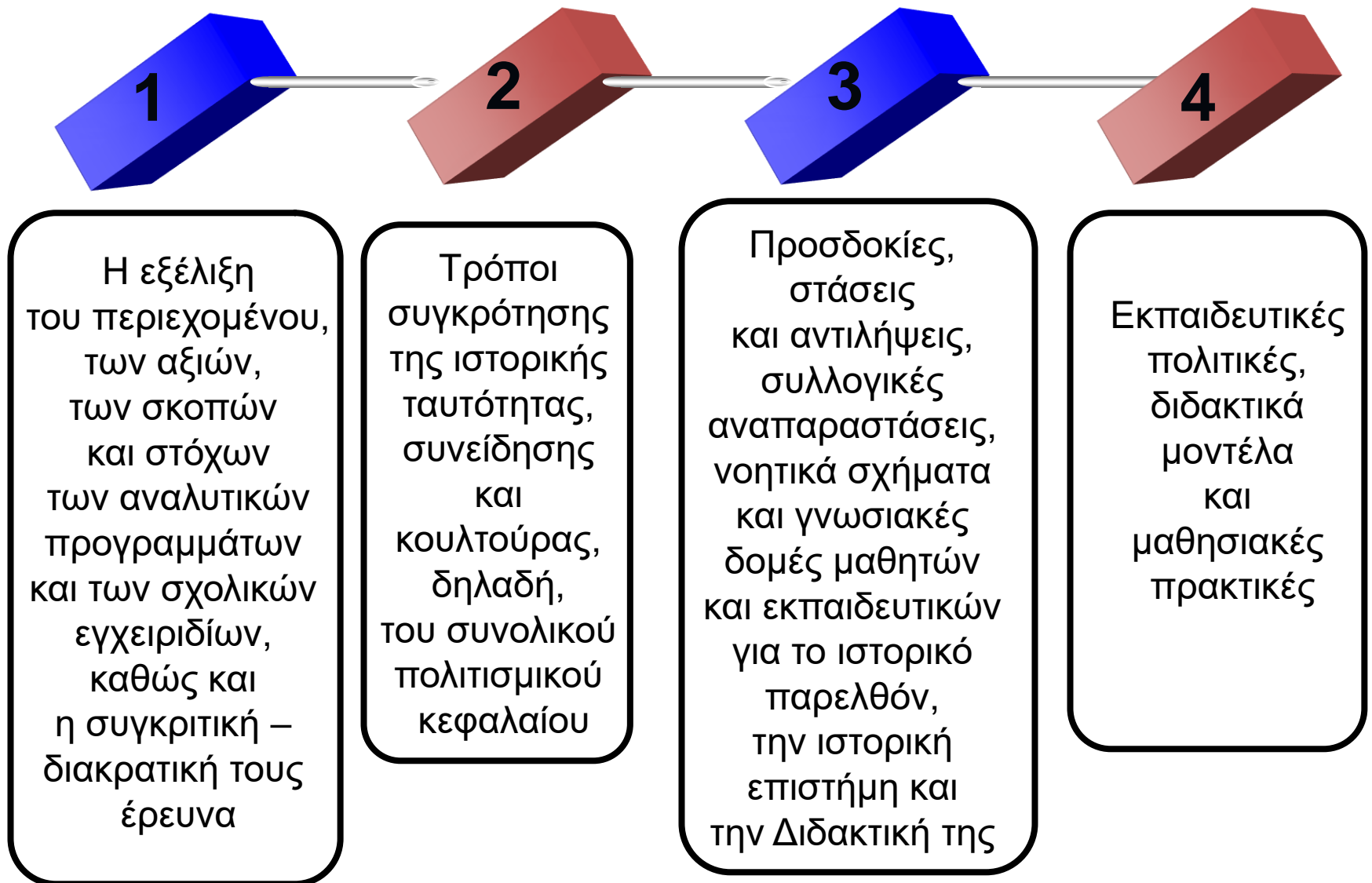
Η Νέα Διδακτική

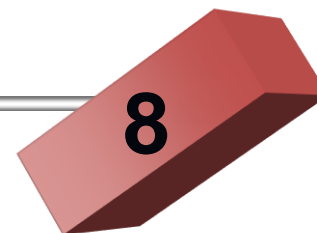
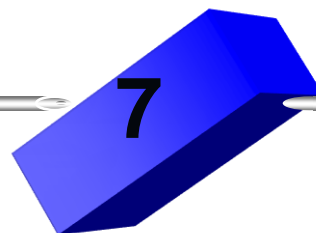
σύμπτωση των αντικειμένων
της επιστημολογίας
και της διδακτικής
στο θέμα της οικοδόμησης
και της διαμόρφωσης της γνώσης

κεντρική σημασία
των ψυχογνωσιακών επιστημών
στις στρατηγικές επιλογές
της μαθησιακής λειτουργίας

Τα πεδία της Διδακτικής της Ιστορίας

Τρόποι ενσωμάτωσης των νέων τεχνολογιών της πληροφορικής και της επικοινωνίας στη διδασκαλία της Ιστορίας

Διαθεματικές συγκλίσεις του μαθήματος της Ιστορίας με άλλα μαθήματα της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Τρόποι συγκρότησης και επίδρασης στη σχολική ιστορία της πολυσχιδούς «δημόσιας ιστορίας» όπου ανταγωνίζονται και συγκρούονται οι ποικίλες αντιφατικές εκδοχές σχετικά με το παρελθόν

Πολυπολιτισμικές ή διαπολιτισμικές θεωρήσεις της Ιστορίας που αναδεικνύουν την ετερότητα και τις σχέσεις διαφορετικών ανθρώπινων ομάδων σε συνδυασμό με τις ρήξεις αλλά και τις συνέχειες στην αίσθηση της συλλογικότητας και στην αντίληψη της ταυτότητας

Μια επισκόπηση του πεδίου της Διδακτικής της Ιστορίας

1

στη Διδακτική της Ιστορίας υπεισέρχονται και διακυβεύονται ζητήματα που υπερβαίνουν κατά πολύ τον χώρο του σχολείου και εξακτινώνονται στη δημόσια σφαίρα ακριβώς επειδή είναι συστατικά των ανταγωνισμών που εκδιπλώνονται στο πεδίο της ιδεολογίας

2

δεν τίθενται μόνο ερωτήματα –όπως «Τι θα διδαχθεί, γιατί και πώς; Από ποιους και σε ποιους;»– που άπτονται των επιστημών της παιδαγωγικής, της γνωστικής και κοινωνικής ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης

3

Επιπλέον, συμπυκνώνονται ευρύτερες επιστημολογικές, ιστοριογραφικές, πολιτικές και ιδεολογικές διαμάχες που αφορούν στη διαμόρφωση της ιστορικής συνείδησης της νέας γενιάς, στη διαρκή ανακατασκευή και εδραίωση της συλλογικής μνήμης και στην πραγμάτωση της ιδεολογικής ηγεμονίας.

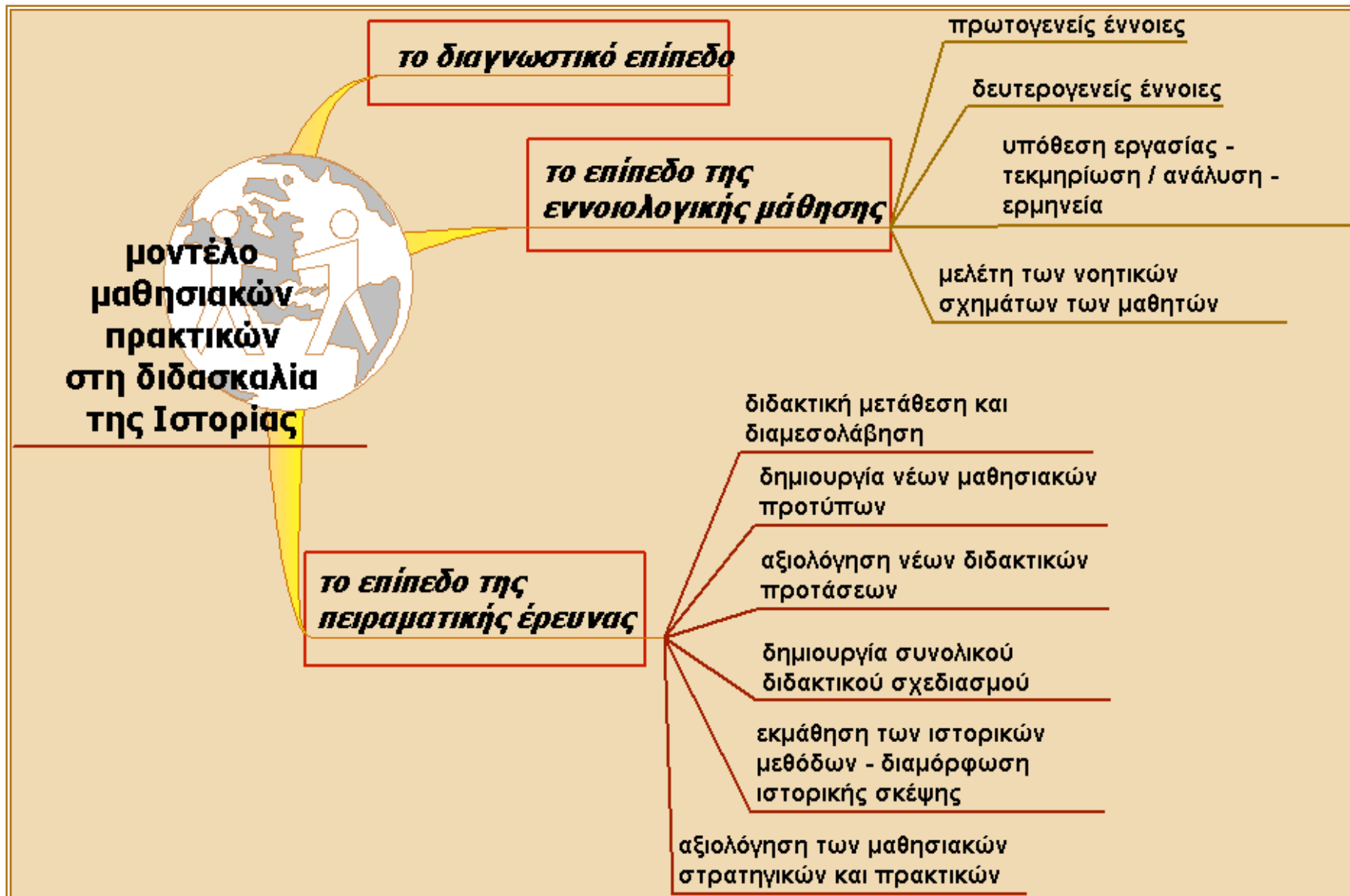
Σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση των Hauessler-Bohan & Davis (1998), οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν το μάθημα της Ιστορίας μπορεί να ταξινομηθούν στις ακόλουθες τρεις ομάδες

σε αυτούς που αντιμετωπίζουν το ιστορικό μάθημα ως ψυχωφελές αφήγημα με πρωταρχικό σκοπό τη δόμηση συλλογικής ταυτότητας και την εσωτερίκευση των κυρίαρχων προτύπων

σε αυτούς που προκρίνουν την επιστημονική του διάσταση χωρίς, ωστόσο, να διερωτώνται για τις επιστημολογικές και αξιολογικές παραδοχές της ιστορικής γνώσης

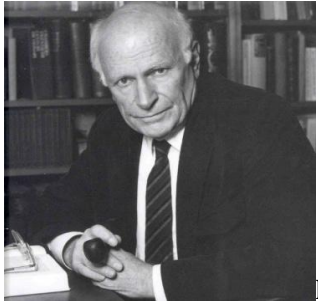
σε αυτούς που επιχειρούν να στρέψουν τη μαθησιακή διαδικασία στην κατανόηση της ιστορικής μεθόδου με σκοπό τη διαμόρφωση ιστορικών δεξιοτήτων που θα επιτρέψουν στους μαθητές την άρθρωση τεκμηριωμένης και υπεύθυνης ιστορικής άποψης.

Ο Idrissi προτείνει ένα νέο μοντέλο μαθησιακών πρακτικών και αναλυτικών προσεγγίσεων στη διδασκαλία της Ιστορίας αρθρωμένο σε τρία επίπεδα

Ernst A. Breisach (1923-2016)

Reinhart Koselleck (23 April 1923 – 3 February 2006)

Jörn Rüsen (1938-

François Hartog

Chris Lorenz

Stéphane Lévesque

Dominick *LaCapra* (1939-

Alun Munslow (1947-2019)

Peter Seixas

Michael Oakeshott (1901–1990)

Keith Barton

Linda S. Levstik